

Yahudi Devletinin İnşası ve Arap-İsrail Çatışmasının Başlangıcı

Necati Demircan*

ÖZ

Arap-İsrail çatışması Ortadoğu'nun en önemli çözilemeyen sorununu teşkil etmektedir. Müslüman ve Yahudiler uzun dönem çatışma yaşamadan Ortadoğu'da birlikte huzurlu bir şekilde yaşamışlardır. Yahudiler, Avrupa'da yükselen anti-Semitizm hareketiyle birlikte Ortadoğu'da bir Yahudi devleti kurulması misyonu olan Siyonizm ideolojisi etrafında birleşmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Filistin bölgesinin İngiliz hakimiyetine girmesiyle birlikte Balfour Deklarasyonu ile desteklenen Yahudilerin Filistin'de devlet kurma çalışmaları hızlanmıştır. Yahudi devleti kurulmasını istemeyen Araplar İngiliz manda yönetimini yıllarında çeşitli ayaklanmalar gerçekleştirmiştir. 1948 yılında İngiliz manda yönetiminin sona ermesiyle İngiltere Filistin'den çekilmiş ve İsrail'in tarihsel Siyonist hedefleri doğrultusunda Yahudi devleti ilan edilmiştir. 1948 yılında Arap-İsrail Savaşıyla ilk savaş yaşanmıştır. Bu makale Yahudi Devletinin kurulmasında etkili olan Anti-Semitizm hareketi ve Arap-İsrail çatışmasının kökleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap-İsrail Çatışması, Yahudi Devleti, Siyonizm.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Şanghay Üniversitesi, ndemircan11@shu.edu.cn.

The Jewish State Building and the Beginning of the Arab Israeli Conflict

ABSTRACT

The Arab-Israeli conflict is the most important unsolvable problem in the Middle East. Muslims and Jews had lived peacefully together in the Middle East without long-term conflict. With the rising anti-Semitism movement in Europe, the Jews were united around the ideology of Zionism, which is the mission of found a Jewish state in the Middle East. After the first World War, when the Palestinian region was came under British rule, the Jews were accelerated to found a Jewish state in Palestine when was supported by the Balfour Declaration. The Arabs, who was not want the found of a Jewish state, has carried out various revolts during the years of the British mandate. In 1948, Britain were withdrew from Palestine with the end of British Mandate rule and Jewish state was declared in line with Israel's historical Zionist goals. The first Arab Israeli war was been in 1948. This article examined on the roots of the Anti-Semitism movement and the Arab-Israeli conflict, which were influential in the found of the Jewish state.

Keywords: Israel-Arab Conflict, Jewish State, Zionism.

Giriş

Geçmişte Kudüs üzerinde hakimiyet kurmak için çeşitli çatışmalar olmuştur. Özellikle bu çatışmaların kaynağı üç din için Kudüs'ün önemi olmasından kaynaklanmıştır. Bu merkez Müslümanların eline geçtiği dönemde Hıristiyanlar Kudüs'ü ele geçirmek için çeşitli Haçlı seferleri düzenlemiştir. Yahudiler için gerçekleşen iki önemli hadiselerden biri ise Selahaddin Eyyubi'nin Haçlı ordusunu yenerek Kudüs'ü geri almasıdır. Yahudiler için gerçekleşen diğer önemli bir vaka ise 1517'de Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır'ı almasıyla Filistin'in de Türk egemenliğine girmesidir. Filistin'in Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğine girmesiyle birlikte özellikle Kudüs'e Avrupa ülkelerinden yeniden Yahudi göçleri başlamış ve ilerleyen yıllarda bu göçlerin artmasıyla 18'inci yüzyılın ortalarında Yahudilerin Kudüs nüfusunun çoğunluğunu meydana getirir bir hale gelmiştir. Diğer taraftan 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da yeniden canlanan Yahudi düşmanlığı bir yandan Filistin'e akın eden Yahudi göçlerinin başlamasına bir yandan da Siyonizm denen Yahudi bütünlüğü hareketinin doğmasını beraberinde getirmiştir.

Çalışmada Yahudi devletinin inşası ve Arap-İsrail çatışmasının temellerini anlamaya yönelik; Anti-Semitizm hareketlerinin yükselmesiyle ilk Siyonist örgütlenmelerden 1948'de Yahudi devletinin kuruluşuna ve ilk 1948'de Arap-İsrail çatışmasına odaklanmıştır. Yahudilerin neden Yahudi devletinin kurulmasını istedikleri ve Arap-İsrail çatışmasının köklerinin neler olduğu soruları incelenmiştir. Bu nedenle ilk Siyonist örgütlenmeler ve Theodor Herzl'in 'Yahudi Devleti' fikrini uluslararası kamuoyuna sunması değerlendirilmiştir.

İsrail-Arap çatışmasını incelerken çatışmanın temellerine inmenin faydaları olacaktır. Bu yüzden sorunu değerlendirirken tarihsel bakış açısıyla olayları değerlendirmek gerekir. Bu sebeple İsrail-Arap çatışmasında konuyu tarihsel Müslüman-Yahudi ilişkilerinden inceleyerek çözümü bulmak gerekmektedir. İlk bölümde Müslümanlar ile Yahudiler arasında altın çağ diyebileceğimiz çatışmanın olmadığı hatta çatışma dönemlerinde Yahudilerin Müslüman topraklarında huzurlu bir şekilde yaşadıkları dönemi inceleyeceğiz.

Arap-İsrail çatışmasını anlayabilmek için İsrail'in Siyonist amaçlarla kurulan bir dini devlet olduğunu kavramak gerekir. İkinci olarak Avrupa'da ve Rusya'da yükselen anti-Semitizme maruz kalan Yahudilerin çözüm olarak Yahudi devleti kurma çabalarını inceleyeceğiz. Baskı ve zulme uğrayan Yahudilerin Siyonizm ideolojisinin gelişmesine nasıl yol açtığını konusunu inceleyeceğiz. Siyonizm ideolojisinin gelişimi Tevrat'a dayanan topraklarda devlet kurma girişimleri için Osmanlı ve İngiltere'yle olan ilişkilerini değerlendirdik.

Birinci Dünya Savaşı sonunda İngiltere'nin Yahudi Devletini destekleyen politikasının Arap ayaklanmalarını ve Siyonizm karşıtlığının yükselişini inceleyeceğiz. Aktif çatışma dönemi diyebileceğimiz İsrail'in kurulması sonrası 1948 ilk Arap-İsrail çatışmasını inceledik. Bölgede İsrail devleti kurulması sonrası var olan İsrail'in Araplarla ve Filistinlilere yönelik çatışmalarını ele aldık. Özellikle bölgede yaşanan ilk 1948 savaşını savaşının değerlendirdik.

Tarihsel Müslüman-Yahudi İlişkileri

Filistin adı bölgeye M.Ö. 12. Yüzyılda Girit ve Güney Anadolu'dan gelip yerleştikleri tahmin edilen Peleshed, Pleshet veya Plishtin topluluklarının ülkesi anlamına gelmektedir. Roma bu bölgeyi Palestina olarak adlandırmıştır. İlk olarak Filistin'in neresi olduğuna ilişkin sınırlar çizmek gerekirse üstte Suriye altta Mısır sınırı olmak üzere Akdeniz ile Şeria Nehri

arasında paralel şekilde uzanan ve içerisine Ölü Denizi de alan topraklar olarak ifade edebiliriz.¹

Müslümanların Yahudilerle herhangi bir sorunu yoktu ve bir çatışma içerisinde değildi. Müslüman peygamberi Hz. Muhammed'in Yahudilere dokunmaması ve çatışma olmaması da Müslümanların Yahudilerle birlikte uyumla yaşayabildiğinin bir göstergesidir. Müslümanlar ile Yahudiler arasındaki ilişkilere yönelik ilk düzenleme Medine Anayasasıdır. Bu anlayışla Müslümanlar ile Yahudiler arasında özgürce ibadet etme, mülkiyet ve yaşam hakları güvence altına alınmıştır.² Örneğin Müslümanlarla ile Hristiyanlar arasında haçlı savaşları varken Yahudiler rahatlıkla Müslüman topraklarına girebiliyordu. Müslümanların tıbbi çalışmalarda ileride olduğu dönemlerde Yahudiler tıp öğrenmek için Müslüman coğrafyasına gelmişlerdir. Hatta Yahudilerin Müslümanlar arasındaki iyi ilişki sayesinde felsefe, astronomi, matematik ve tıp gibi alanlarda kendilerini geliştirmişlerdir.³ Ayrıca Hristiyanlar ile Yahudiler arasında çatışmalar olduğunda Müslümanlar yardımcı olmuştur. Orta Çağ'da Batı Avrupa'da görülen "Yahudi düşmanlığının"(anti-Semitizm) artması sonrası Almanya'dan, Fransa'dan, 1492'de İspanya'dan ve 1497'de Portekiz'den Yahudiler kovulmuşlardır. Kaçan Yahudilerin büyük çoğunluğu Müslüman Osmanlı Devleti topraklarına sığınmıştır.⁴

Örneğin İspanya'daki Yahudilere çatışmalar sırasında Müslüman Osmanlı Devleti tarafından yardım edildi ve gemilerle Müslüman topraklarına taşındı. Özellikle Osmanlı Devleti 14. ile 20. yüzyıllar arasında Batı Avrupa'dan sürülen, zulme uğrayan Yahudilere kucak açması önemli bir durumdur. Rusya'daki pogromlardan kaçan ve Batı Avrupa'daki Aşkenazi Yahudileri önce Bohemya, Polonya ve Litvanya gibi ülkelere sığınmış olsa da, ardından birçoğu Güneydoğu Avrupa ülkelerine ve Osmanlı hakimiyetindeki ülkelere uzun süreli sığınmıştır. Osmanlı İmparatorluğu içerisinde, Roma ve Bizans dönemlerinde zulümden kurtulan Rumence, Yunanca konuşan Yahudileri ve İspanyol fetihleri ve Engizisyonuyla İber Yarımadası'ndan geçen Sefarad Yahudileri ve Orta Doğu'da kalanları da içeren Yahudi nüfusa sahipti.⁵ 1848 devrimlerinden, 1880-1890'larda başlayan Orta Avrupa ve Rusya'da zulüm ve pogromlardan, I. Dünya Savaşından, Bolşevik devriminden, Rus İç Savaşından ve son olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında soykırımından kaçan Yahudiler Osmanlı Devletini ardından Türkiye Cumhuriyetini güvenli bir sığınak olarak gördüler. Ayrıca Yahudiler Müslüman devletlere sığınmaktan öte Osmanlı Devletin de zenginleştirdi ve devlet içerisinde servet sahibi bir sınıf oldular.

Yahudilerin çoğu Osmanlı vatandaşıydı ve Arapçada abnaa al-balad (ülkenin/yerlilerin oğulları) veya yahud awlaad Arab (Yahudiler, Arapların oğulları) olarak anıldı. Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler arasındaki ilişkileri; Osmanlı Devleti hakimiyeti altında kendi gelenekleri ve dini özerklik sistemi altında yaşıyordu. Statü ve vergilendirme konusunda

¹ Fahir Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), Kronik Kitap, İstanbul, Mayıs 2017.

² Bruce Masters, Christians and Jews in the Ottoman Arab World, Cambridge University Press, 2001.

³ Dario Fernandez-Morera, The Myth of the Andalusian Paradise Muslims, Christians, and Jews under Islamic Rule in Medieval Spain, ISI Books, Wilmington, s.389-393.

⁴ Bernard Lewis, The Jews of Islam, Princeton University Press, United States, 2014, s.120.

⁵ Stanford J. Shaw, The Jews of the Ottoman Empire and the Turkish Republic, Macmillan Press, London, 1991.

eşitsizlikler vardı, ancak üç dinin bir arada yaşadığı mahallelerde hoşgörü hakimdi. Hatta Yahudiler Müslümanlara kültürel olarak Hıristiyanlardan daha yakın hissediyorlardı.⁶

Avrupa'da Yükselen Anti-Semitizm hareketi ve Yahudi Devleti Kurma Çözümü

19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da yeniden canlanan Yahudi düşmanlığı Siyonizm denen Yahudi bütünlüğü hareketinin doğmasını ve Filistin'e akın eden Yahudi göçlerini beraberinde getirmiştir. Avrupa'da ve Rusya'da yükselen anti-Semitizm ve şiddetinin artması 'pogrom' Yahudiler arasında 'Siyonist' ideolojinin güçlenmesine neden oldu. Yahudi sorununa çözümün milliyetçiliğin yükselmesi ve bir devlet kurma düşüncesi güçlendirdi.⁷ İsrail'in bu politikası yakın tarihimizde de devam etmektedir. Örneğin İsrail başbakanı Ariel Sharon 2004 yılında yükselen anti-Semitizm dalgasından kurtulmak için en iyi çözümün İsrail'e yerleşmek olduğunu söylemiştir.⁸

Bilu Manifestosu 1881 yılında özellikle pogrom altındaki Rusya'da kendisini gösterdi. Yahudi İsa peygamberine gönderilen 'Yakup'un evine gidelim' ayetini slogan olarak kullanan 'Zion Aşıkları' (Lovers of Zion/Hovevei Zion) diyen bir grup oluşmuştur. Bununla birlikte Filistin'e Yahudi göçleri "Dünya Siyonist Teşkilatı"nın kurulması ile daha da ivme kazanarak artacak ve Siyonizm'in bir teşkilat haline gelmesi İsrail'in kuruluşuna giden yolu açacaktı. Yahudi devleti kurulmasında önemli rolü olan Theodor Herzl'in görüşleri ilk defa 1896 yılında İngiltere'de bir yayıncı tarafından 'Yahudi Sorununa Bir Çözüm' (A Solution to the Jewish Question) başlığıyla yayınlandı. Ardından Viyana'da 'Yahudi Devleti: Yahudi Sorunu için Modern Bir Çözüm Önerisi' (The Jewish State: Proposal of a Modern Solution for the Jewish Question/Der Judenstaat) adlı Herzl'in kitabın yayınladı. Onları takiben 'Yahudi Devleti' kitabı ve fikirleri Doğu ve Merkez Avrupa'da yayın yapan Yahudi gazeteleri ve dergileri tarafından geniş kitlelere ulaştırıldı. 1896 yılında kitap birçok farklı dile çevrildi.⁹ Herzl'in görüşleri Yahudilerin Yahudi dinine mensup birisi olarak görülmesinden daha çok bir millet olarak görülmesini savunuyordu. Yahudi kimliğine verilecek bireysel hakların sorunu çözmeyeceğini, sorunun çözümü için yeni bir siyasi oluşumun oluşturularak, Yahudi kolektifinin haklarının ulus olarak bir devlet kurulmasıyla çözülebileceğini savunuyordu.¹⁰ Herzl 'Yahudi Devleti' (The Jewish State) kitabında Yahudi sorunun sosyal ve dini bir sorundan öte siyasi olarak çözülebilecek ulusal bir sorun olduğunu belirtmiştir.¹¹

Herzl Yahudilerin refah seviyelerini arttırarak sosyal statülerindeki değişikliğin çözümünü sağlamadığını Anti-Semitizmin olduğu ülkelerde sonunda patlayarak bu durumun tekrarlanacağına değinerek çözümün Yahudi devleti kurulmasında görmektedir. Yahudilerin vatandaşı olduğu ülkelerde her zaman bir yabancı statüsünde olduğunu belirtmiştir. Herzl'in Yahudi devleti kurulması için Arjantin ve Filistin önerileri mevcuttur. Herzl Arjantin'i ılıman ve boş bir arazi olarak vurgularken Filistin için 'tarihsel ev' olarak vurgulamıştır. İkisi arasındaki

⁶ Ian Black, *Enemies and Neighbors: Arabs and Jews in Palestine and Israel 1917-2017*, Atlantic Monthly Press, New York, 2017, s.57-59.

⁷ Michael Stanislawski, *Zionism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, 2017, s.9.

⁸ Kerry Bolton, *Zionism Islam and the West*, Black House Publishing, London, 2015, s.89.

⁹ Shlomo Avineri, *Herzl's Vision*, Blue Bridge, United States, 2014, s.114-115.

¹⁰ Shlomo Avineri, *Herzl's Vision*, Blue Bridge, United States, 2014, s.118-120.

¹¹ Theodor Herzl, *Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question*, Scopus Publishing Company, New York, 1943, s.10.

seçimin ise uluslararası destek ve Yahudi topluluğun seçimi sayesinde olacağını belirtmiştir. Yahudi devleti kuruluşunun ise 1800 yıllık bir hasret olarak belirtmiştir.¹²

Theodor Herzl ilk Yahudi devleti kurulmasını ortaya atan kişi değildi. Moses Hess, Leo Pinsker, Lovers of Zion gibi öncüleri vardı. Fakat onlardan farklı olarak Theodor Herzl'i öne çıkaran Yahudi devleti fikrini uluslararası kamuoyuna taşıması ve bir örgütsel yapının oluşturulmasını sağlamasıdır.¹³

Ağustos 1897'de ilk Basel Kongresi'nde kurulan Dünya Siyonist Teşkilatı, Theodor Herzl'in başkanlığında alınan kararlar doğrultusunda Filistin'de bir Yurt edinilmesi için çalışılmıştır. Bu nedenle ilk Basel Kongresi Yahudiler için sosyal ve ulusal bir devrim niteliğindedir.¹⁴ Bu kongrede kabul edilen deklarasyona göre dünyanın her yerindeki Yahudiler dernekler, federasyonlar şeklinde organize olacaklar ve Yahudilerde milli bir şuurun sağlanması için her türlü destek ve çaba harcayacaklardır. Bu kararlarda dikkat çeken husus ise, Filistin'de bir Yahudi Devleti'nin kurulmasından fikrine yapılan vurgudur. Böylece Filistin toprakları "Teşkilatlı Siyonizm'in" ilk amacı olarak ilan edilmiştir. Kongre sonrası Herzl günlüğüne 'Basel'de Yahudi devleti kuruldu' diye not etmiştir.¹⁵ Dünya Siyonizm Hareketi 1897 Basel Kongresi'nden sonra gelişmeye başlamıştır. Bu kapsamda dünyadaki Siyonist derneklerin sayısı 900'ü bulmuş, Filistin'de Yahudilerin toprak satın almaları için oluşturulan "Yahudi Milli Fonu" ile Filistin Yahudilerine mali destek sağlamak amacıyla "Jewish Colonial Trust ve Anglo-Palestine Company" gibi kurumlar oluşturulmuştur. Hatta grubun isteklerine ülke Kudüs'teki topraklarda ülke kurmak istediklerini ve Osmanlı Devletinin padişahına da seslenerek bu konuda yardımcı olmalarını talep etmişlerdir.¹⁶

1902 yılında Herzl İngiltere kontrolündeki bölgelerde bir Yahudi devleti kurulabilmesi için İngiliz koloni sekreteri ve dışişleri bakanıyla görüşmeler yaptı. Görüşmelerde Kıbrıs, El Arish (Sina Yarımadası kuzeyi), Uganda seçenekleri değerlendirildi.¹⁷ Herzl Osmanlıyla olan görüşmelerin olumsuzluğundan sonra İngilizlerin Ortadoğu'daki varlığını arttırarak genişleyebileceklerinin farkına varmıştı. Herzl görüşmelerde El Arish üzerinde duruyordu. Çünkü El Arish üzerinden Filistin'e açılacak bir kapı olarak görüyordu. Fakat İngiliz hükümeti Uganda kolonisinde Yahudi devleti kurulması konusunda öneride bulundu. Herzl bu öneriyi 1903 Ağustos'ta gerçekleşen altıncı Siyonist kongrede sundu. Fakat öneri kongrede Basel programına uygun olmadığı (ulusal ev olarak Filistin belirlenmişti) için kabul görmedi. Uganda'nın Pogromlardan kaçan Yahudiler için sığınma evi olması konusunda uzlaşılabildi.¹⁸

Herzl Yahudi devletinin kurulması için "her şeyden önce onu uluslararası bir siyasi mesele haline getirmeliyiz." görüşünü belirtiyordu. Bu nedenle Herzl uluslararası büyük güçlerin dikkatini Yahudi devleti kurulmasına çekmek için önemli görüşmeler gerçekleştirdi. Herzl Yahudi devleti kurulmasını uluslararası kamuoyunda gündeme getirerek önemli bir adım

¹² Theodor Herzl, Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question, Scopus Publishing Company, New York, 1943, s.20-21.

¹³ Shlomo Avineri, Herzl's Vision, Blue Bridge, United States, 2014.

¹⁴ Derek Jonathan Penslar, 1897: The Year of Jewish Revolutions?, Jewish Quarterly Review, Volume 108, Number 4, Fall 2018, s.520-525.

¹⁵ Raphael Patai, The Complete Diaries Of Theodor Herzl, Thomas Yoseloff, New York, 1960, s.581.

¹⁶ Walter Laqueur, Arab- Israel Reader, A document history of the Middle East conflict, Penguin books, Great Britain, 1970, s.20.

¹⁷ Shlomo Avineri, Herzl's Vision, Blue Bridge, United States, 2014.

¹⁸ Michael Stanislawski, Zionism: A Very Short Introduction, Oxford University Press, 2017, s.32-33.

gerçekleştirdi. Özellikle İngiltere'nin Yahudi devletinin kurulmasını destekleme konusunda dikkatini çekmeyi başardı.

İngiltere'nin Yahudi Devleti Desteği 'The Balfour Declaration'

İsrail'in Siyonist faaliyetlerle Ortadoğu'da bir Yahudi devleti kurma girişimlerinin İngiltere'nin resmi olarak ilk kez bir belgede desteklenmesi Arap-İsrail çatışmasında önemli bir olaydır. Dönemin İngiliz dışişleri sekreteri Sir Arthur James Balfour tarafından yazılan Lord Rothschild'e gönderilen yazının içeriğinde İngiliz Hükümetinin Filistin'de Yahudi devletini desteklediği ve devletin kurulması için kolaylık sağlayacaklarını bildirmiştir. Siyonizm'in kurucusu Theodor Herzl tarafından kullanılan 'Yahudi Devleti' kavramının Balfour Deklarasyonunda kullanılması açısından da bu belge önemlidir. Fakat bu deklarasyon İsrail-Filistin ve Arapların Yahudi devleti kurma çabalarına karşı isyanın da temellerini ortaya koymuştur.¹⁹

Siyonist oluşumun Yahudi Devleti kurulması başarısında Yeni Yishuv, Jewry Diasporası ve İngiltere faktörü etkili oldu. Daha sonra Siyonist Organizasyonun başkanı ve ilk İsrail cumhurbaşkanı olacak Chaim Weizmann Filistin'de Yahudi devleti kurulması için İngiltere'yle iyi ilişkiler kurmuştu.²⁰ Siyonist liderler Ortadoğu'da bir Yahudi devleti kurulmasının bölgedeki İngiliz stratejilerine avantaj sağlayacağını belirtmeleri de İngiltere'nin Yahudi Devleti girişimlerini desteklemesini açıklamaktadır. Örneğin Siyonist lider Weizmann mektubunda şöyle diyordu;

"... Filistin İngiliz nüfuz alanına girerse ve İngiltere orada bir Yahudi yerleşimini teşvik ederse, bir İngiliz bağımlılığı olarak, 20-30 yıl içinde dışarıda bir milyon Yahudi'ye sahip olabilirdik (belki daha fazla);... Süveyş Kanalı için çok etkili bir muhafız oluşturacaklardı."²¹

Arap Ayaklanmaları ve Siyonizm Karşıtlığının Yükselişi

Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de Yahudi devletinin desteklenmesi Araplarda ciddi bir hayal kırıklığı etkisi yarattı. Arapların bölgeden çıkarılma korkusu Arap milliyetçiliğinin Siyonizm karşıtlığı üzerinden gelişmesine neden oldu.²² Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgenin Osmanlı'dan kopması Müslüman yönetimden Hristiyan yönetimi altına girmesi zor bir dönem yarattı. Ayrıca bölge etnik ve din olarak bir biriyle mücadele eden kaos denizi yarattı. Çünkü Osmanlı İmparatorluğuna karşı ayaklanan Araplar İngilizler tarafından vaat edilen bağımsız bir Arap devleti hayaliyle ayaklanmışlardı. Fakat Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de Yahudi çoğunluğu yaratılması fikri ile Araplar da kandırıldıklarını düşünmeye başladılar. Balfour deklarasyonunun birinci yıl dönümünde Weizmann önderliğinde bir geçit töreni organize edildi. Bu durum Araplardaki rahatsızlıkları arttırdı. 1920'de Araplar Yahudi yerleşim

¹⁹ United Nations, The Origin and Evolution of the Palestine Problem 1917-1988, New York, 1990, s.8.

²⁰ Eran Kaplan and Derek J. Penslar, The Origin of Israel 1882-1948, The University of Wisconsin Press, 2011.

²¹ United Nations, The Origin and Evolution of the Palestine Problem 1917-1988, New York, 1990, s.11.

²² Eran Kaplan and Derek J. Penslar, The Origin of Israel 1882-1948, The University of Wisconsin Press, 2011, s.206

yerlerine saldırdı ve ufak ayaklanmalar gerçekleşti. 1920'lerde Araplar Filistin'in Arap devletinin bir parçasını olmasını istediler fakat ciddi bir ayaklanma olmadı.²³

Arap İsrail çatışması bir toprak çatışmasından öte dini, inanç ve tarihsel onur çatışmasıydı.²⁴ 1929 yılındaki Arap ayaklanması en ciddi kanlı ayaklanmaydı. Ayaklanma sonrası İngiltere Filistin'e bir heyet göndermiş Passfield White Paper adlı bir rapor hazırlanmıştır. Rapora göre Yahudi-Arap İşbirliğine dayalı bir yönetim kurulması, Yahudi göçü ve toprak satışı sınırlandırılması gerektiği vurgulanmıştır.

1936-1939 yılında Filistin'deki Araplar 3 yıl süren bir ayaklanma gerçekleştirdi. Bu ayaklanma Filistinlilerin ilk örgütlü ayaklanmasıydı. Filistin'deki Arapların milli uyanışının ve Filistin-İsrail mücadelesinin ülke yönetimi için mücadele sağlama etkisinin artması olarak değerlendirilebilir. Ayaklanma Filistinli Araplar için acı kayıplar yarattı. 5.000 kişi öldü, 10.000 kişi yaralandı ve 1939'da 5.679 kişi gözaltına alındı. Yaklaşık bir milyonluk Filistinli Arap nüfusunda yetişkin erkek nüfusunun yüzde 10'undan fazlası öldürüldü, yaralandı, hapsedildi veya sürgün edildi. 1936-39 yılındaki Arap isyanında Yahudiler askeri deneyim kazanmıştı. 1936 yılında iki bin olan Yahudi polis, 1939 yılında yirmi iki bine artmıştı. Ayrıca bu ayaklanma iki topluluk arasında önemli değişim yarattı. Bu ayaklanmayla karışık mahalleler bir birinden ayrılarak iki topluluk çoğunluk olduğu bölgelerde yaşamaya başladı bu durum sosyal ilişkileri kopardı ve iki topluluğu bir birbirine yabancılaştırdı.²⁵ Ayaklanma İngilizlerin Filistinli Arap tutumunda değişiklik yarattı. 1939'da İngiltere tarafından yayınlanan MacDonald Beyaz kitabıyla İngiltere Yahudi devletine direk destek olmayı uygun görmüyordu. Çünkü İngiltere Ortadoğu'daki petrol kaynaklarını tehlikeye atmak ve Arapların Almanya'nın etkisi altına girmesini istemiyordu.²⁶

MacDonald raporu Yahudilerin Araplarla birlikte yaşamaları, 10 yıl içinde Filistin devleti kurulması ve Yahudi göçünün 75 binle sınırlandırılmasını içeriyordu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Araplar siyasi birlik oluşturamadılar ve yalnızlaştıkları bir dönem oldu. Savaş sonunda İngiltere'nin uluslararası düzende zayıflayan gücü ve ABD'nin öne çıkmasının etkileri oldu. ABD üzerinde etkisini kullanan Siyonizm hareketi 1946'da Yahudilerin serbestçe toprak almasını içeren yeni bir rapor yazılmasını sağladılar. Rapor 1947 yılında Birleşmiş Milletler genel kuruluna sunularak Filistin'in Araplar ile Yahudiler arasında paylaşılması konusunda oylandı.²⁷

Yahudi Devleti Kuruluşu ve Arap-İsrail Çatışmasının Yükselişi

1948 yılına kadar bölgede Yahudi veya İsrail'in geçmişi sayılabilecek bir devlet yoktu. Örneğin 1918 yılında İngiliz askeri yönetimi 512.000 Müslüman, 66.000 Yahudi ve 61.000 Hıristiyan nüfusunu olduğunu belirtmiştir. Fakat Araplar büyük ölçüde bedevi kabilelerden,

²³ Baruch Kimmerling and Joel S. Migdal, *The Palestinian People*, Harvard University Press, London, 2003, s.76-93.

²⁴ Tom Segev, *One Palestine Complete*, Henry Hold and Company, 2001, s.732

²⁵ Ian Black, *Enemies and Neighbors: Arabs and Jews in Palestine and Israel 1917-2017*, Atlantic Monthly Press, New York, 2017, s.141-170.

²⁶ Nigar Neşe Kemiksiz, *The Arab-Israel Problem and Its Regional Reflections*, *The Journal of Awareness*, Vol 3, Issue Special, 2018, s.131.

²⁷ Ali Ata Yiğit, *Palestinian Problem Becoming Chronical*, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Vol 123, Number 243, s.391-414.

okuma yazma bilmeyen köylüler ve zanaatkârlardan oluşan bir topluluktu.²⁸15 Mayıs 1948'de İsrail devleti bölgede kurulmasıyla Ortadoğu'da bir Yahudi devletinin varlığı bölgeye huzursuzluğu ve çatışmayı beraberinde getirmiştir.

29 Mayıs 1947 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 181 tarihli kararı Filistinliler ile Yahudiler arasında şiddet ve çatışmanın artmasına neden oldu. 1948 yılının Mayıs ortalarına kadar süren bu şiddet olaylarında Yahudi güçlerinin üstünlüğü birçok Arap kent, kasaba ve stratejik noktanın düşmesine neden oldu. Böylelikle ilk Filistin göç dalgasına neden oldu.²⁹

Birinci Dünya Savaşı sonunda Filistin bölgesi Osmanlı hakimiyetinden İngiliz yönetimi altına girdi. 14 Mayıs 1948 yılında İngiliz manda yönetiminin sona ermesiyle birlikte İngilizler bölgeden çekildi. İngilizlerin çekilmesinin ardından İsrail bağımsızlığını ilan etti. Filistinlilerin evlerini boşaltmak gibi zor bir durumda kalması Mısır, Suriye, Irak, Ürdün, Lübnan, Suudi Arabistan gibi ülkelerde sempati yarattı. Siyonizm'e karşı direnme temelinde İsrail ile savaşlar.

Arap Devletleri, anlaşmaların Birleşmiş Milletler Genel Kurul'unda aceleci Bölünme tavsiyesini gözden geçirme ve "gelecekteki Filistin Hükümeti için" kendi kaderini tayin ile ilkesiyle uyumlu adil bir çözüm bulma fırsatı vereceği ve geçici bir önlem olduğu anlayışıyla İsrail ile Ateşkes Anlaşmasını imzalamayı kabul etti. Arap Birliği 30 Nisan'da İngiliz mandasının bitiminden bir gün sonra 15 Mayıs'ta Filistin'e saldırılması konusunda karar verdi. 1948'de savaş başladığında İsrail'in 35 bin, Filistin ordusunun 25 bin askeri vardı. İsrail daha sonra mobilize edilmiş 65 bin ardından bu sayıyı 96441 askere kadar arttırmıştır.³⁰

15 Mayıs-11 Haziran arasında İsrail ağır askeri ve sivil kayıplar verdi. Fakat bir yerden sonra karşılıklı bir ilerleme kaydedilemedi. Birleşmiş Milletler tarafından 9 Haziran'da savaşa 4 haftalık barış verildi. Barış sürecinde İsrail Çekoslovakya üzerinden tank, uçak, silah ve cephane yardımı aldı, ordularını düzenledi. BM savaştan taraflara silah ambargo kuralını işletiyordu fakat kural Araplara işletilirken İsrail kuralı delmiş bulundu. Bu sırada Araplar 4 haftalık barış sürecinde ordularında hiçbir düzenleme yapmadılar. Savaş tekrar başladığında denge İsrail'in lehine dönmüş oldu. 7 Ocak 1949'da ateşkes yürürlüğe girdi ve ilk Arap-İsrail Savaşı sona erdi.

Yapılan savaştaki başarısızlıktan dolayı İsrail kendisine verilen %56'lık kısmı %76'ya çıkararak başarı sağladı. Bir milyon kadar Filistinlinin yerlerinde kalmalarına müsaade etmeden mülklerinden çıkmaları için zorlandılar. 1948 yılındaki Arapların başarısızlığının temelini organize olamamak, ciddiyetsizlik, plansızlık ve birlikteliğin yoksunluğu, ülkelerin birbirine güvensizliği oluşturmuştu.³¹

²⁸ Ian Black, *Enemies and Neighbors: Arabs and Jews in Palestine and Israel 1917-2017*, Atlantic Monthly Press, New York, 2017, s.57.

²⁹ Rashid Khalidi, *The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure*, Cambridge University Press, 2008, s.12-36.

³⁰ Avi Shlaim, *Israel and the Arab Coalition in 1948*, Cambridge University Press, 2008, s.79-103.

³¹ Shah Abdul Qayyum, *The Arab-Israel Conflict*, Gandhi Printing Press, 1975, s.23-24.

Çatışmanın Esas Kaynağı

Öncelikle İsrail-Filistin çatışmasında en temel sorun bölgenin nüfusuyla uyumlu bir devlet yaratma çabasından daha çok bölgenin demografik yapısıyla (Ortadoğu'nun büyük çoğunluğunun Arap ve Müslümanlardan oluşan yapısı) çelişmektedir. İsrail yaklaşık 9 milyondan oluşan bir devlettir. Siyonizm bölgenin tarihsel olarak kendilerine ait olduğu iddiası 1400 yıllık Arap ve Müslüman varlığını göz ardı etmektedir. Müslümanların bölgeye hakim olduğu dönemde Yahudilere karşı bir çatışmanın olmaması hatta Yahudilerin tehdit olarak görülmediği ve Müslüman-Yahudi nüfusun barış içinde yaşadıkları tarihsel bir gerçektir. Fakat İsrail'in işgal ettiği bölgelerde Müslüman ve Filistinlileri mülklerinden çıkarması politik olarak bir arada yaşama arzusunun olmadığı görülmektedir. Çatışmanın azaltılması öncelikle İsrail'in bölgede var olan topluluklar ile birlikte barış ile yaşamayı kabul etmesiyle sağlanabilecektir.

Sonuç

İsrail-Filistin çatışmasının değerlendirirken Müslüman-Yahudiler arasındaki çatışmanın olmadığı dönemi görmek gerekir. İsrail'in bölgede kurulması öncesinde Yahudiler ile Müslümanlar arasında önemli bir çatışma bulunmamaktadır. Bu dönem değerlendirmek çatışmanın Müslüman-Yahudi dinlerinin uyumlu ve birlikte barış içerisinde yaşanabileceğinin gerçekliğini göstermektedir.

Müslümanlar ile Yahudiler arasında tarihsel arka planda bir çatışmanın olmaması Yahudi devletinin kuruluşunun bir düşmanlığa dayanmadığını göstermektedir. Yahudi devletinin kurulmasının en önemli nedeni Avrupa'da yükselen anti-Semitizm kurtulmak isteyen Yahudilerin çözümü olarak ortaya çıkmıştır. Yahudilerin için anti-Semitizmden kaçabilmelerinin tek yolu: bir Yahudi vatani kurmak ve dünyanın neresinde bulunursa bulunsun bir Yahudi'nin Siyonizme tam bağlılığıdır. Ariel Sharon Anti semitizm dalgasından kaçmanın en iyi yolunun İsrail'e yerleşmek olduğunu belirtmiştir. Dünyada Yahudilerin Yahudi olarak yaşabilecekleri tek yerin İsrail olduğunu vurgulamıştır.³² Ulusal devrimlerin olduğu bir dönemde Yahudi devletinin ortaya çıkması da Yahudi devleti inşasında ulusal bir uyanış olduğunu da göstermektedir. Herzl'de Yahudilerin dini ve sosyal temelde örgütlenmesinden daha çok milli temelde bir Yahudi devleti kurulmasına önem vermesi bu durumu kanıtlamaktadır. Ayrıca 1400 yıllık dönemde bir Yahudi devletinin olmaması Siyonizm fikrini güçlendirmiştir. Herzl'in görüşlerinde belirttiği gibi Yahudi devletinin kuruluşu için Kudüs dışında Arjantin, Uganda, Kıbrıs gibi seçeneklerde değerlendirilmiştir. Fakat Uluslararası güçler dengesinde ve Yahudi toplumunda tarihsel ev Kudüs kabul görmüştür.

Arap-İsrail çatışmasının kökeninde tarihsel öneme sahip Kudüs sorunu yatmaktadır. Müslümanlar sorunu bir toprak meselesinden daha çok bir onur ve dini meselesi olarak görmektedir. Birinci dünya savaşı öncesinde Arap devleti kurulması konusunda İngiltere ile uzlaşan Araplar Balfour deklarasyonunun yayınlanmasıyla kendilerini kandırılmış olarak gördüler. Bölgede Arapları dışlayan çözümler üretildiği için Yahudi karşıtlığı ve düşmanlığı üzerinden ayaklanmalar gerçekleştirdiler. Fakat 1948 yılında İsrail'in kurulması sonrasında Arap-İsrail savaşındaki başarısızlık İsrail'i güçlendirdi. Arapların birlik oluşturamaması,

³² Kerry Bolton, Zionism, Islam and the West, Black House Publishing, London , 2015, s.89.

plansızlık ve güvensizlik çatışmada başarısızlığın önemli sebepleridir. Özellikle İngiltere'nin Yahudi devletinin kurulmasına verdiği destek İsrail'in başarısının kaynağıdır.

Kaynakça

- Armaoğlu, Fahir, (2017), Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), Kronik Kitap, Mayıs, İstanbul.
- Avineri, Shlomo, (2014), Herzl's Vision, Blue Bridge, United States.
- Black, Ian, (2017), Enemies and Neighbors: Arabs and Jews in Palestine and Israel 1917-2017, Atlantic Monthly Press, New York.
- Bolton, Kerry, (2015) Zionism Islam and the West, Black House Publishing, London.
- Herzl, Theodor, (1943), Jewish State: An Attempt at a Modern Solution of the Jewish Question, Scopus Publishing Company, New York.
- Kaplan Eran and Penslar, Derek J., (2011), The Origin of Israel 1882-1948, The University of Wisconsin Press.
- Kemiksiz, Nigar Neşe, (2018), The Arab-Israel Problem and Its Regional Reflections, The Journal of Awareness, Vol 3, Issue Special.
- Khalidi, Rashid, (2008), The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure, Cambridge University Press, 2008, s.12-36.
- Kimmerling, Baruch and Migdal, Joel S., (2003), The Palestinian People, Harvard University Press, London.
- Laqueur, Walter (1970) Arab- Israel Reader, A document history of the Middle East conflict, Penguin books, Great Britain.
- Lewis, Bernard, (2014), The Jews of Islam, Princeton University Press, United States.
- Masters, Bruce, (2001), Christians and Jews in the Ottoman Arab World, Cambridge University Press.
- Morera, Dario Fernandez, (2014), The Myth of the Andalusian Paradise Muslims, Christians, and Jews under Islamic Rule in Medieval Spain, ISI Books, Wilmington.
- Patai, Raphael, (1960), The Complete Diaries Of Theodor Herzl, Thomas Yoseloff, New York.
- Penslar, Derek Jonathan, (2018), "1897: The Year of Jewish Revolutions?", Jewish Quarterly Review, Volume 108, Number 4, Fall.
- Qayyum, Shah Abdul, (1975,) The Arab-Israel Conflict, Gandhi Printing Press.
- Segev, Tom, (2001), One Palestine Complete, London, Little Brown Book.
- Shlaim, Avi, (2008), Israel and the Arab Coalition in 1948, Cambridge University Press.
- Shaw, Stanford J., (1991) The Jews of the Ottoman Empire and the Turkish Republic, Macmillan Press, London.
- Stanislowski, Michael, (2017), Zionism: A Very Short Introduction, Oxford University Press.
- United Nations, (1990), The Origin and Evolution of the Palestine Problem 1917-1988, New York.
- Yiğit, Ali Ata, "Palestinian Problem Becoming Chronical", Türk Dünyası Araştırmaları, Vol 123, Number 243, s.391-414.

Summary

There have been various conflicts in the past to dominate Jerusalem. In particular, the source of these conflicts was due to Jerusalem being central and important for three religions. When the Muslims conquered this center, Christians organized various Crusades to seize Jerusalem. One of the two important events for Jews is that Saladin Eyyubi defeated the Crusader army and took back Jerusalem. Another important case for Jews is that Palestine came under Turkish sovereignty when Yavuz Sultan Selim took Syria and Egypt in 1517. With Palestine entering Turkish domination, Jewish immigration from the European countries started again, especially in Jerusalem, and with the increase of this immigration in the following years, it became the majority of the Jews population of the Jews in the middle of the 18th century. On the other hand, anti-Semitism, which was revived in Europe towards the end of the 19th century, brought the Jewish unity movement called Zionism to the start of the Jewish immigration that flocked to Palestine.

The aim of the study is to examine the building of the Jewish state and the Arab-Israeli conflict; from the first Zionist organizations with the rise of Anti-Semitism movements to the establishment of the Jewish state in 1948 and the first Arab-Israeli conflict in 1948. The Questions have been examined about why Jews want the creation of a Jewish state and what the roots of the Arab-Israeli conflict. Therefore, the first Zionist organizations and Theodor Herzl's idea of the "Jewish State" to the international public were evaluated.

When examining the Israeli-Arab conflict, it will be helpful to get to the root of the conflict. Therefore, when evaluating the problem, it is necessary to evaluate the events from a historical perspective for this reason; it is necessary to find a solution in the Israeli-Arab conflict by examining the issue from historical Muslim-Jewish relations. In the first part, we examined the period when there was no conflict between the Muslims and the Jews, which can be called the golden age, and that the Jews lived peacefully in the Muslim lands during periods of conflict.

In order to understand the Arab-Israeli conflict, it is necessary to realize that Israel is a religious state established for Zionist goals. Secondly, we examined the efforts of Jews who were exposed to rising anti-Semitism in Europe and Russia to found a Jewish state as a solution. We have examined the issue of how Zionism led to the development of Jews suffering from oppression and persecution. We evaluated the relations with the Britain for attempts to establish a state in the territory based on the development of the Zionism ideology.

We will examine the Arab revolts of Britain's policy supporting the Jewish State at the end of the First World War and the rise of anti-Zionism. We analyzed the first Arab-Israel conflict in 1948 after the establishment of Israel, which we can call an active conflict period. After the establishment of the state of Israel in the region, we made an assessment of Israel's conflicts with Arabs and Palestinians. In particular, we evaluated the war of the first 1948 war in the region.

